

Justyna Łopaczyk

"Biblioterapia w edukacji dziecka niepełnosprawnego intelektualnie. Materiały dydaktyczne dla nauczycieli i bibliotekarzy", Irena Borecka, Sylwia Wontorowska-Roter, Wałbrzych 2003 : [recenzja]

Biblioteka 8 (17), 247-249

2004

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

RECENZJE

Irena Borecka, Sylwia Wontorowska-Roter: *Biblioterapia w edukacji dziecka niepełnosprawnego intelektualnie. Materiały dydaktyczne dla nauczycieli i bibliotekarzy*, Wałbrzych: Wydawnictwo UNUS, 2003, s. 243.

Praca podejmuje problem znany w środowisku wychowawców, nauczycieli i bibliotekarzy. Biblioterapia nie jest zjawiskiem nowym. Dziecko niepełnosprawne intelektualnie, jego edukacja i potrzeby oraz formy pomocy to zagadnienia szeroko omawiane zarówno w prasie specjalistycznej, jak i w wydawnictwach zwartych.

Książka nie oferuje jakiejś przełomowej czy rewolucyjnej koncepcji, teorii w dziedzinie biblioterapii, ale sumiennie i rzetelnie podsumowuje i porządkuje dotychczasowy stan wiedzy oraz proponuje praktyczne rozwiązania. Nie jest też poradnikiem, który w formie stu pytań do..., udziela mądrych rad, co wolno, a czego nie w terapii dziecka niepełnosprawnego, ale przewodnikiem w prosty sposób łączącym teorię z praktyką; przedmiot analizy – biblioterapię z konkretnymi metodami pracy. Teoria nie nudzi, a materiały praktyczne, choć mieszczą się w *Aneksach*, nie są dodatkiem; odnoszą się do konkretnych propozycji obu autorek, o czym świadczą odwołania widoczne w pierwszej części książki. Ta odpowiednia – moim zdaniem – proporcja między teorią (ss. 11–103), a materiałami praktycznymi (ss. 107–243) pozwala zaliczyć pozycję do kompendiów udanych pod względem treściowym, zwłaszcza jeśli weźmiemy pod uwagę adresatów książki: nauczycieli, bibliotekarzy, rodziców.

Praca jest skierowana przede wszystkim do praktyków, którzy chcą poszerzyć swoją wiedzę, wzbogacić czy urozmaicić swe praktyczne umiejętności niezbędne w pracy z niepełnosprawnymi dziećmi. Układ i treść książki odpowiada potrzebom zainteresowanych (wiedza z zakresu biblioterapii, wyjaśnienie terminów encyklopedycznych, praktyczne rady i wskazówki oraz gotowe materiały: scenariusze zajęć terapeutyczno-dydaktycznych; zabawy i ćwiczenia; materiały graficzne do zadań dydaktyczno-terapeutycznych; zgadywanki, krzyżówki i rebusy).

Biblioterapia I. Boreckiej i S. Wontorowskiej-Roter składa się ze *Wstępu*, sześciu rozdziałów teoretycznych i *Aneksów*. Jej układ jest przejrzysty i przemyślany.

W pierwszym rozdziale, zatytułowanym *Dziecko niepełnosprawne intelektualnie i jego potrzeby* (ss. 11–24) autorstwa S. Wontorowskiej-Roter, czytelnik zapoznaje się z definicją upośledzenia umysłowego, nazywanego również niedorozwojem umysłowym, obniżoną sprawnością umysłową czy ologofremią. Autorka rozpatruje problem pod różnymi aspektami, dając odbiorcy pełne spektrum wiedzy. Zapoznaje z przyczynami powstawania upośledzenia (genetyczne, kulturowe i środowiskowe) oraz z potrzebami (pierwotne, społeczne, poznawcze, organiczne, psychiczne) dzieci niepełnosprawnych intelektualnie, ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb czytelniczych. Autorka ze znanostwem pedagogicznym podpowiada, jakiego rodzaju książki i materiały czytelnicze powinny się znaleźć w bibliotece dziecka niepełnosprawnego umysłowo oraz jakie znaczenie ma odpowiedni dobór lektury; zwraca uwagę na wykorzystanie parakodeksów, książek z elementami dźwiękowymi, ruchomymi, historyjek obrazkowych czy gier edukacyjnych.

Rozdział drugi: *Rewalidacja dzieci niepełnosprawnych intelektualnie. Teoria i praktyka* (ss. 25–38) napisany przez I. Borecką, uwypukla różnicę w pojęciach rewalidacja i rehabilitacja oraz wzajemne relacje zachodzące między nimi, uwzględnia funkcjonowanie tzw. „klas życia”. Przedmiotem analizy są cele pracy i edukacja dzieci. Ta ostatnie powinna – zdaniem Autorki – składać się z czterech etapów (pobudzenie zmysłów, integracja zmysłowo-ruchowa, wypracowanie somatognozji i gotowości do nauki), co zostało dokładnie omówione na stronach 32–33. Niemniej istotne są: program nauczania, metody i formy pracy, które powinien zaadaptować zarówno nauczyciel w szkole specjalnej, jak i rodzic w indywidualnej pracy z uczniem niepełnosprawnym intelektualnie.

W kolejnym rozdziale *Biblioteka szkolna pracownią biblioterapeutyczną* (ss. 39–46) Autorki skupiają się na zadaniach, jakie stoją przed bibliotekami szkolnymi i placówkami tego typu w szkołach specjalnych. Czytelnik znajduje tu informacje na temat funkcji: kształcąco-wychowawczych, opiekuńczo-wychowawczych i kulturalno-rekreacyjnych tych instytucji. Dane są umieszczone w tabeli, a wywód ma czytelną, przejrzystą i logiczną konstrukcję. Przypisany każdej funkcji aspekt terapeutyczny pozwala spojrzeć na bibliotekarza jak na terapeutę i uzmysłowić sobie, jakie umiejętności – obok bibliologicznych i bibliotekoznawczych – powinien on posiadać, aby „biblioteka stała się miejscem, do którego chce się przyjść i które niechętnie się opuszcza” (s. 43). Specyfikę biblioteki w szkole specjalnej podkreśla dodatkowo S. Worontowska-Roter, uwrażliwiając na dobór form pracy i osiągnięcie odpowiedniego stopnia doznań emocjonalnych i estetycznych.

Czwarty rozdział: *Biblioterapia jako forma rewalidacji dzieci niepełnosprawnych umysłowo* (ss. 47–58) jest poświęcony w całości zagadnieniu biblioterapii. Autorka – I. Borecka, po omówieniu celów i zadań oraz etapów procesu biblioterapeutycznego i jego efektywności, skupia się na osobowości bibliotekarza-biblioterapeuty, pochylając się nad słowem pisanim, nad człowiekiem upośledzonym umysłowo – użytkownikiem biblioteki. Kto może zostać biblioterapeutą? Jaka wiedzę powinien posiadać szkolny bibliotekarz, by móc leczyć biblioterapią? Jak powinno wyglądać nawiązanie kontaktu terapeutycznego?, to pytania, na które odpowiedź znajdujemy w tym rozdziale książki. Bardzo ważną część – z punktu widzenia metodyki pracy – zajmuje fragment przybliżający odbiorcy wyposażenie warsztatu pracy biblioterapeuty. Autorka nie ogranicza się do wymienienia gatunków literackich, ale podaje konkretne pozycje, które powinny znaleźć się w podręcznym księgozbiore biblioterapeuty (literatura przedmiotu – dla przejrzystości treści – umieszczona została w aneksie, na stronach 107–114). Listę pomocy uzupełniają konieczne – zdaniem autorki – materiały audiowizualne, diagnostyczne, prace dzieci i młodzieży, powstające na zajęciach biblioterapeutycznych. Rozdział zamykają teksty traktujące o modelach postępowania biblioterapeutycznego i atmosferze, jaka powinna towarzyszyć wszelkim tego typu zajęciom (dobrowolność, uczestnictwa, tolerancja, bezpieczeństwo, szczerłość, umiejętność akceptacji i pracy w grupie, otoczenie, dobór muzyki, dyspozycyjność).

Kolejna, najobszerniejsza część książki: *Zastosowanie biblioterapii w rewalidacji dzieci niepełnosprawnych umysłowo* (ss. 59–99) została poświęcona zastosowaniu biblioterapii; metodyce organizowania i przeprowadzania spotkań biblioterapeutycznych. Jest to zgodne z intencją Auterek, z przeznaczeniem „przewodnika”. Wychowawcy (nauczyciele, bibliotekarze) i rodzice znajdą tutaj niezbędne wiadomości o tym, w jaki sposób pracować z czytelnikiem niepełnosprawnym intelektualnie (pobytek dziecka w bibliotece, zabawy czytelnicze, oglądanie książek, zabawy książkami i zabawkami, głośne czytanie i opowiadanie, samodzielne czytanie, inscenizacje baśni, redagowanie gazetki szkolnej technikami Freineta). Szczególnie zostały wyeksponowane zabawy czytelnicze z wykorzystaniem baśni *Czerwony kapturek* oraz inscenizacja *Królowna*

Śnieżki jako przykład biblioterapii wychowawczej. Poparcie teorii przykładami, umiejętność prezentacji daje czytelnikowi poszukującemu poczucie pewności że możliwa jest realizacja zawartych w książce propozycji programowych. Ważne miejsce zajmują również strony poświęcone zabawom edukacyjnym. Autorka omawia takie formy, jak zabawy logopedyczne, opowiadania, zabawy z szyfrem wyrazowym, rozwiązywanie zagadek czy układanie rebusów.

Wykorzystanie komputera w pracy dydaktycznej i biblioterapeutycznej (ss. 100–104) I. Boreckiej to rozdział najkrótszy, kończący część teoretyczną. Autorka powołuje się na autorski program M. Siedleckiej „Imiona”, wspomina o istnieniu edukacyjnych programów komputerowych dla dzieci o obniżonej sprawności intelektualnej, takich jak „Owoce”, „Figury” czy „Litery”; programów graficznych, specjalnych programów do nauki pisania i czytania z plikiem Too Power czy tradycyjnych gier planszowych na CD.

Na część praktyczną *Biblioterapii...* składa się 7 aneksów, obejmujących: *podręczny księgozbiór biblioterapeuty; narzędzia diagnostyczne; model postępowania biblioterapeutycznego wspomagającego wyrównywanie deficytów intelektualnych i umiejętnościowych; zabawy i ćwiczenia logopedyczne; scenariusze zajęć terapeutyczno-dydaktycznych z zastosowaniem biblioterapii, plastykoterapii i muzykoterapii; materiały graficzne do zajęć dydaktyczno-terapeutycznych; wystawy książek; zabawy edukacyjne oraz zgadywanki, krzyżówki i rebusy*. Ta różnorodność pozwala nauczycielom, bibliotekarzom czy rodzicom na rozsądny wybór, dostosowany do poziomu rozwoju intelektualnego i wieku dziecka.

Na uwagę zasługuje kompetencja i jednolitość stylu obu Auterek. Rozdziały nie odbiegają od siebie pod względem słownictwa i aparatu naukowego (część teoretyczna). Grafika w *Aneksach* jest wyrazista, plansze i zadania tak rozłożone, aby można je było powielić i wykorzystać na zajęciach w „klasach życia”, w klasach integracyjnych czy w indywidualnej pracy z uczniem.

Czytelnik ma wrażenie, że wśród wielu produkcji zalewających współczesny rynek wydawniczy, trafił wreszcie na pozycję, która:

- trudne rzeczy przedstawia w sposób przystępny;
- umiejętnie łączy teorię z przykładami; jest dobrze pomyślana merytorycznie;
- preferuje jasny i logiczny tok wypowiedzi;
- realizuje założenia odbiorców kompendium, i sprawia, że poziom naukowy odpowiada potrzebom tego rodzaju publikacji;
- bazuje na rozbudowanej bibliografii przedmiotu.

Przy tych wszystkich superlatywach, zadziwia – być może – oprawa książki. Przeznaczona do wielokrotnego użytku posiada miękką okładkę i klejone kartki, co raczej nie sprzyja trwałości. Nie ustrzegła się również przed niedopatrzzeniami korektorskimi (podwójne kropki kończące zdania, długość dywizy, dwułamowy układ scenariusza inscenizacji).

Podsumowując, otrzymaliśmy książkę wartościową i pożyteczną, autorki zgromadziły wystarczającą ilość materiału, by zgodzić się z sformułowaną wprost (s. 18) tezą: dzieci upośledzone umysłowo mogą dzięki odpowiednim zabiegom terapeutycznym, osiągnąć pewien stopień przystosowania społecznego i społecznej użyteczności. Teza ważna i nieobojętna zarówno dla bibliotekarzy-terapeutów, jak i rodziców. Pierwszych utwierdza w poczuciu sensowności ich pracy, proponuje nowe narzędzia, drugim daje rzecz bezcenną – nadzieję.